

שיעורים בכללי התלמוד

שיעור 10 – לשונות קושיה והשימוש בהם (ב)

א. רמיא

1. הליכות עולם (שער ב פרק א)

ולשון רמיא כשמקשה ומשליך משניות וברייתות הסותרות זו לזו, וכן שייך האי לישנא כשמקשה פסוקים זה על זה, רמו קראי אהדדי בהרבה מקומות.

2. כללי הגמרא למרן הב"י (שם)

כלומר משניות או ברייתות אלו מפילות זו את זו, וכן ברייתא ומשנה מפילות זו את זו וכן הפסוקים מפילים זה את זה, אבל כשמקשה לאמורא ממשנה או ברייתא אינו אומר ורמינהי מפני שהאמורא הוא המוקשה. וכשמקשה המשנה או הברייתא מדידה לדידה אין דרך לומר ורמינהי אלא קשיא רישא אסיפא, וכבר ימצא שמקשה רישא אסיפא בלשון ורמינהי ביבמות פרק ב"ש (קח ב) גבי הממאנת באיש וכו'. וכן נמצא שיאמר ממשנה לפסוק ורמינהי, פרק איזהו נשך (ב"מ עה א)...

3. יד מלאכי (כללי התלמוד כלל רנ)

מצינו מחודש דאף כשמקשה לאמורא מברייתא אומר ורמינהי, וכזה ראה וחדש בפרק במה מדליקין [דף] כ"א ב' דמקשה על רב וכבתה אין זקוק לה ורמינהי מצותה וכו' וכן בפרק אין מעמידין [דף] מ' א' מקשה על רב מכלל דדג טמא אית ליה עובר ורמינהו דג טמא משריץ וכו' וע"ע בריש זבחים [דף] ג' א' ולפי זה לא ידענא אמאי מוהריק"א בכלליו כתב דכשמקשה לאמורא מברייתא או משנה אינו אומר ורמינהו מפני שהאמורא הוא המוקשה דאין סברא לומר דשאני רב דתנא הוא ופליג וכמו שתירץ לזה מוהר"י חאגיז בספר תחלת חכמה בשער ג' פ"א כלל ג' דהא אשכחן בספ"ק דיומא [דף] כ"א ב' דנקט לישנא דורמינהי על מימרת רב יצחק בר אבדימי וכן מצאתי עוד בריש פרק ר' ישמעאל [דף] נ' א' על מימרת ר' יוחנן דלאו תנא הוא כמו שהוכחתי בראיות נכונות באות הריש וע"ע בפרק אלו טריפות [דף] נ"ב א' דקאמר הכי על שני מימרות דשמואל דסתרי אהדדי וכן תמצא עוד בפרק ג"ה [דף] ק"ב ב' ואחרי מופלג

הגיעו לידי חדושי הריטב"א על בתרא כ"י וראיתי בפרק חזקת הבתים דעל מאי דאיתא שם בגמרא [דף] מ"ב א' למימרא דלוקח אית ליה קלא ורמינהו וכו' כתב לחד טעמא דהך פירכא לא שייכא אדרב משום דלשון ורמינהי לעולם אינו נאמר אלא על רומיא דקראי אהדדי או דמתנייתי אהדדי והוא פלא דהא בכולהו דוכתי דאייתניא מוכח דגם באמוראי שייך לשון זה.

4. של"ה חלק תושבע"פ (כלל א אות רג)

דרך התלמוד כשסותרת בריתא לבריתא אומר ורמינהו, רוצה לומר שמפלים זו לזו וזה לפי שכחן בשוה. כי כשמקשינן לאמורא אין לומר ורמינהו, דכחה דברייתא טפי, ואומר מתיבי, דהוה פירכא לאמורא, דאיך ירמה אהדדי דודאי האמורא הוא המקשה... ולשון ורמינהו מלשון 'ירה ביס'.

5. שו"ת הרשב"א (ח"א סי' תקפה)

אין בין לישנא קמא ללישנא בתרא לענין דינא דאמר רבי יוסי אמר רבי יוחנן אמרה בפירוש דמתניתין ולא מחמת אתקפתא. וכי רמית ממתניתין אברייתא אשתכח כותיה ללישנא בתרא. לא אמרוה אלא משום דקשיא להו מתניתין ומתניתא ולפרוקי מתרי ומתלת ומתניתא אמרו הכי.

6. בבא בתרא (צט א)

כיצד הן עומדין? רבי יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: פניהם איש אל אחיו, וחד אמר: פניהם לבית. ולמ"ד פניהם איש אל אחיו, הא כתיב: ופניהם לבית! לא קשיא: כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. ולמ"ד ופניהם לבית, הא כתיב: ופניהם איש אל אחיו! דמצדדי אצדודי

7. תוספות (חולין צב א ד"ה ברוך)

ואם תאמר דילפינן השתא לפירוש זה דחיות ושרפים אין הכל אחד ובפרק אין דורשין (חגיגה דף יג:) אומר פסוק אחד אומר שש כנפים לאחד ופסוק אחד אומר ארבע כנפים לאחד ומאי קושיא הא האי קרא דשש כנפים בשרפים כתיב והאי בחיות כתיב ו"ל דמסתבר ליה שאין משונים בכנפיהם וכה"ג פריך בפ' בא לו (יומא דף עב:) כתיב ועשית לך ארון עץ וכתוב ועשו ארון עצי שטים אף על פי שהיה ארון אחר מסתמא כמו שהיה זה כך היה זה וכן בהמוכר פירות (ב"ב דף צט.) למ"ד פניהם איש אל אחיו והכתיב

ופניהם אל הבית מכרובים של שלמה אכרובים של משה פריך דמסתמא לא נשתנו זה מזה.

ב. הוי

1. סדר תנאים ואמוראים (אות פב)

וכל הויא קשיא היא, כגון והוינן בה או והוי בה רבי פלוני.

2. כריתות חלק ה (שער ג אות פא)

כל היכא דאיכא הוי, קושיא היא, כגון והוינן בה, הוי בה.

3. מר קשישא (ערך הוינן בה)

הוינן בה – מצוי בש"ס. ולפעמים מייתי משנה שלא במקומה ואמר והוינן בה ובמקומה שתק לה, תוס' פרק גט פשוט דף קסט ב ד"ה בחזקה. וביאור כולם נראה לי, שהם חידושי דברים על ידי פלפול שהולידו מדעתם, כי תולדה חדשה נקראת הויה. ומזה דרז"ל (פסחים כג א) תהיה בהוייתו תהא – ר"ל בבריאתו וענינו שבראשונה. ומזה אתקש יציאה להויה (קידושין ה א) – ר"ל כשנתחדש אצלה הויה לאיש. ודוגמא בדברי המקובלים י"ב הויות – ע"ש שמהם נתהוו כל הברואים. ויש עוד להמתיק סוד על פי דברי הזהר כי כאשר השמים החדשים וגו' (ישעיה סו כב) – שמחדשים ת"ח ע"י חידושי תורה.

4. נפש החיים שער ד (פי"ב)

וכ"ש חידושין אמיתים דאורייתא המתחדשין ע"י האדם. אין ערוך לגודל נוראות נפלאות ענינם ופעולתם למעלה. שכל מלה ומלה פרטית המתחדשת מפי האדם. קב"ה

נשיק לה ומעטר לה. ונבנה ממנה עולם חדש בפ"ע. והן הן השמים החדשים והארץ החדשה שאמר הכתוב.

ג. תהי

!. עירובין סו א

תהי בה רבי אלעזר

רש"י - ותהי לשון מריח, כמו בת תיהא דמסכת עבודה זרה (סו, ב) כלומר: מעיין ומחשב לדעת טעמו של דבר.

2. רשב"ם ב"ב (לט ב)

ואף על גב דתהי בה רבי יוחנן תמיה היה אבל ירא היה לחלוק על בר קפרא וגם ר"ח פסק כן... תהי - מחשב ומקשה בה.

3. תוספות (כתובות ב ב ד"ה פשיט)

וכל אמורא היה תופס לשונו כמו מגדף בה ר' אבהו (סנהדרין ג:) תהי בה ר' יוחנן (ב"ק קיב:) לייט עלה אביי (ברכות כט.).

4. מר קשישא (ערך תהי)

וצל"ע דמצינוהו ג"כ בשאר אמוראי... תהי בה ר' זירא (ברכות לח ב. חולין ה ב). תהי בה רבי אלעזר (עירובין סו א) ושם תהו בה נהרדעי (ב"ק עו ב) תהי בה ריש לקיש (זבחים יג ב).

5. בכורות (ה א)

ואפכית נמי תיובתא, ואפכיתו לה להא דרבי אלעזר? א"ל: לא קדשו - (להו) לא הוצרכו ליקדש; אי הכי, היינו דידן! קמ"ל: חייב אדם לומר בלשון רבו.

6. קידושין (נב א)

כי סליק ר' זירא, אמרה להא שמעתא קמיה דר' יוחנן.

7. ב"מ (פד א) – המעשה של רבי יוחנן וריש לקיש.